

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ

ΑΝΑΡΤΗΤΕΑ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΔΙΑΦΑΝΕΙΑ

ΕΚΘΕΣΗ ΕΠΙ ΤΟΥ ΝΟΜΟΣΧΕΔΙΟΥ

«Ενσωμάτωση της Οδηγίας (ΕΕ) 2020/1828 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 25ης Νοεμβρίου 2020 "σχετικά με τις αντιπροσωπευτικές αγωγές για την προστασία των συλλογικών συμφερόντων των καταναλωτών και για την κατάργηση της οδηγίας 2009/22/ΕΚ", ενίσχυση της προστασίας των καταναλωτών, ρυθμιστικό πλαίσιο για την παλαιώση οίνων και άλλες επείγουσες διατάξεις για την ενίσχυση της ανάπτυξης»

I. Γενικές Παρατηρήσεις

A. Το υπό συζήτηση και ψήφιση νομοσχέδιο, όπως το επεξεργάστηκε η Διάρκης Επιτροπή Παραγωγής και Εμπορίου, διαρθρώνεται σε έξι Μέρη (Α' - ΣΤ') και αποτελείται από ογδόντα οκτώ (88) άρθρα.

Με το Μέρος Α' (άρθρα 1-12), το οποίο διαρθρώνεται σε δύο Κεφάλαια (Α' - Β'), ενσωματώνεται στην ελληνική έννομη τάξη η Οδηγία 2020/1828 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 25ης Νοεμβρίου 2020 «σχετικά με τις αντιπροσωπευτικές αγωγές για την προστασία των συλλογικών συμφερόντων των καταναλωτών και την κατάργηση της οδηγίας 2009/22/ΕΚ» (L 409) και καταργείται το άρθρο 10 ν. 2251/1994 για τις συλλογικές αγωγές. Σύμφωνα με το άρθρο 4 του νομοσχεδίου, αντιπροσωπευτική αγωγή είναι «η αγωγή για την προστασία των συλλογικών συμφερόντων των καταναλωτών, η οποία ασκείται από νομιμοποιημένο φορέα, ως ενάγοντα εξ ονόματος καταναλωτών, με σκοπό τη λήψη μέτρων για την παύση ή την απαγόρευση παράνομης συμπεριφοράς των προμηθευτών ή μέτρων επανόρθωσης και/ή αποκατάστασης ή αμφοτέρων, ε) "εγχώρια αντι-

προσωπευτική αγωγή”: αντιπροσωπευτική αγωγή που ασκείται στην Ελλάδα από ένωση καταναλωτών που έχει εγγραφεί στο ΜΗ.Ν.Φ.Α.Α. του άρθρου 10δ, στ) “διασυνοριακή αντιπροσωπευτική αγωγή”: αντιπροσωπευτική αγωγή που ασκείται: στα) σε άλλο κράτος μέλος, από ένωση καταναλωτών, που έχει οριστεί στην Ελλάδα ή στβ) στην Ελλάδα, από ένωση καταναλωτών, οργανισμό ή δημόσιο φορέα που έχει οριστεί σε άλλο κράτος μέλος». Όπως αναφέρεται στην Αιτιολογική Έκθεση, «οι αντιπροσωπευτικές αγωγές θεωρούνται ως ισχυρό, αποδοτικό και αποτελεσματικό μέτρο προστασίας των καταναλωτών και διόρθωσης αδυναμιών της αγοράς (market failure), ιδίως λόγω του αποτρεπτικού χαρακτήρα τους και της εξοικονόμησης διοικητικών εξόδων (...) Με το Μέρος Α΄ (...) επιχειρείται η αντιμετώπιση των αδυναμιών που αναδείχθηκαν με την Οδηγία 2009/22/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Απριλίου 2009, «περί των αγωγών παραλείψεως στον τομέα της προστασίας των συμφερόντων των καταναλωτών (L 110), ιδίως δε: α) η πρόβλεψη μόνο αγωγών παραλείψεως και όχι αγωγών αποζημίωσης, με αποτέλεσμα να μην υφίσταται σε όλα τα κράτη μέλη η δυνατότητα άσκησης συλλογικής αγωγής αποζημίωσης, ή σε όσα κράτη προβλέφθηκε να εμφανίζει διαφοροποιημένα χαρακτηριστικά, και β) η παράβλεψη του διασυνοριακού χαρακτήρα των διαφορών και η αναγκαιότητα ενοποίησης των κριτηρίων, τα οποία πρέπει να πληρούν οι καταναλωτικές οργανώσεις, για να μπορέσουν να ασκήσουν συλλογικές αγωγές».

Ειδικότερα, με το Κεφάλαιο Α΄ (άρθρα 1 και 2) ορίζονται ο σκοπός και το αντικείμενο του Μέρους Α΄. Αντικείμενο του νομοσχεδίου είναι η επικαιροποίηση του νομοθετικού πλαισίου για την προστασία των συλλογικών συμφερόντων των καταναλωτών μέσω των αντιπροσωπευτικών αγωγών, με τον εκσυγχρονισμό του Όγδου Μέρους του ν. 2251/1994. Με το Κεφάλαιο Β΄ (άρθρα 3-12) τροποποιείται ιδίως το Μέρος Όγδοο του ν. 2251/1994, στο οποίο προστίθενται πέντε Κεφάλαια με αντικείμενο την προστασία των συλλογικών συμφερόντων των καταναλωτών, μέσω της άσκησης αντιπροσωπευτικών αγωγών, με την ταυτόχρονη θέσπιση ρυθμίσεων για τον περιορισμό τυχόν καταχρηστικής τους άσκησης. Ειδικότερα: Ορίζεται το πεδίο εφαρμογής των ρυθμίσεων του Μέρους Α΄, τίθενται οι αναγκαίοι για την εφαρμογή του ορισμοί (άρθρο 4), ρυθμίζονται θέματα σύστασης, οργάνωσης, λειτουργίας και δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των Ενώσεων Καταναλωτών και του Μητρώου στο οποίο εντάσσονται και το οποίο τηρείται στη Γενική Γραμματεία Εμπορίου του Υπουργείου Ανάπτυξης (άρθρο 5), προσδιορίζονται οι νομιμοποιούμενοι φορείς προς άσκηση εγχώριων ή διασυνοριακών αντιπροσωπευτικών αγωγών, με αίτημα τη λήψη μέτρων για την παύση και την απαγόρευση παράνομης συμπεριφοράς προμηθευτών ή τη λήψη μέτρων

επανόρθωσης ή/και αποκατάστασης, ορίζονται τρόποι ενημέρωσης του καταναλωτικού κοινού για αυτούς, εξειδικεύονται τα κριτήρια νομιμοποίησής τους, ρυθμίζονται δικονομικά ζητήματα αναφορικά με τις αντιπροσωπευτικές αγωγές και ζητήματα συμβιβασμού των μερών σε αντιπροσωπευτικές αγωγές για μέτρα επανόρθωσης και/ή αποκατάστασης, οι οποίοι (συμβιβασμοί), όταν εγκρίνονται από το δικαστήριο, είναι καταρχήν δεσμευτικοί, με την εξαίρεση της δυνατότητας των μεμονωμένων καταναλωτών να αρνηθούν να δεσμευθούν από αυτούς (άρθρα 6 και 7), και θεσπίζονται κανόνες για τη χρηματοδότηση των αντιπροσωπευτικών αγωγών, την κατανομή των σχετικών δικαστικών εξόδων και την ενημέρωση του καταναλωτικού κοινού για αυτές (άρθρο 8). Περαιτέρω, παρέχονται εξουσιοδοτήσεις για την εφαρμογή των ανωτέρω (άρθρο 9), θεσπίζονται μεταβατικές διατάξεις (άρθρο 10), καταργούνται τα άρθρα 10 και 11 του ν. 2251/1994 αναφορικά με τις ενώσεις καταναλωτών και τον διακανονισμό καταναλωτικών διαφορών (άρθρο 11), τροποποιείται το προσαρτημένο στον ν. 2251/1994 Παράρτημα και προστίθεται Παράρτημα II με κατάλογο διατάξεων που εισάγουν παραβάσεις προμηθευτών, για τις οποίες μπορούν να ασκηθούν αντιπροσωπευτικές αγωγές, εφόσον βλάπτονται συλλογικά συμφέροντα των καταναλωτών (άρθρο 12).

Με το Μέρος Β' (άρθρα 13-37), το οποίο διαρθρώνεται σε πέντε Κεφάλαια (Α'-Ε'), εισάγονται επιμέρους ρυθμίσεις που αφορούν την προστασία του καταναλωτή. Ειδικότερα, με το Κεφάλαιο Α' (άρθρα 13-14) ορίζονται ο σκοπός και το αντικείμενο του Μέρους Β' του νομοσχεδίου. Σκοπός του παρόντος είναι η ενίσχυση της προστασίας του καταναλωτή σε επιμέρους πεδία, ιδίως όσον αφορά τις διαφημίσεις, τον τρόπο λειτουργίας της αγοράς, την προστασία των ανηλίκων και την εποπτεία της παροχής προϊόντων και υπηρεσιών συμπεριλαμβανομένου του χρηματοπιστωτικού τομέα. Αντικείμενό του, η τροποποίηση των ελεγκτικών, διοικητικών και κυρωτικών διατάξεων, ιδίως του ν. 2251/1994, της διαδικασίας διαχείρισης αναφορών και καταγγελιών και των οριζόμενων ενεργειών συμμόρφωσης. Με το Κεφάλαιο Β' (άρθρα 15-22) ρυθμίζονται ιδίως ζητήματα συμμόρφωσης των παρόχων υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας με την υποχρέωση παροχής στους καταναλωτές των πληροφοριών που ορίζει το π.δ. 131/2003, όπως ο αριθμός άδειας άσκησης επαγγέλματος ή ο αριθμός φορολογικού μητρώου του προμηθευτή, με σκοπό την αντιμετώπιση της παραοικονομίας (άρθρο 15), ζητήματα ενημέρωσης του Παρατηρητηρίου τιμών «e-katanalotis» από τις υπεραγορές που δραστηριοποιούνται στη λιανική πώληση αγαθών και υπηρεσιών και τα πρατήρια υγρών καυσίμων (άρθρα 16 και 17), θέματα ωραρίου λειτουργίας εμπορικών καταστημάτων, συμπεριλαμβανομένης της λειτουργίας

4

τους τις Κυριακές (άρθρα 18 και 19), επαναφέρεται διάταξη που είχε εκ παραδρομής καταργηθεί για τα τρόφιμα, τα ποτά και άλλα αγαθά τρέχουσας κατανάλωσης και τη μη εφαρμογή επ' αυτών των άρθρων 3 έως 4 του ν. 2251/1994 (άρθρο 20), θεσπίζονται κανόνες για την προστασία των ανήλικων καταναλωτών από την έκθεση σε προϊόντα που μπορεί να οδηγήσουν σε κίνδυνο σεξουαλικής θυματοποίησης ή εκμετάλλευσης ή σε εθισμό στα τυχερά παίγνια (άρθρο 21) και ρυθμίζονται θέματα περιορισμού της ευθύνης του πληρωτή για μη εγκεκριμένες πράξεις πληρωμής ("phishing"). Με το Κεφάλαιο Γ' (άρθρα 23-30), μεταξύ άλλων, η Γενική Γραμματεία Εμπορίου του Υπουργείου Ανάπτυξης ορίζεται ως Αρχή Οργάνωσης, Εποπτείας και Συντονισμού των οικονομικών δραστηριοτήτων στο πεδίο της προστασίας του καταναλωτή και εξειδικεύονται οι Αρχές Εφαρμογής Εποπτείας και Διαχείρισης των οικονομικών δραστηριοτήτων στο πεδίο προστασίας του καταναλωτή (άρθρα 23 και 24), ρυθμίζονται θέματα ελεγκτικών υπηρεσιών των Περιφερειών και διαχείρισης αναφορών, καταγγελιών και ερωτημάτων καταναλωτών (άρθρο 25-26), καθορίζονται εκ νέου οι εξουσίες έρευνας και επιβολής προστίμων της Γενικής Γραμματείας Εμπορίου του Υπουργείου Ανάπτυξης και Επενδύσεων (άρθρο 27), παρέχεται η δυνατότητα στα αρμόδια όργανα του ως άνω Υπουργείου να λαμβάνουν προσωρινά μέτρα, όταν διαπιστώνουν παράβαση της νομοθεσίας που ενέχει άμεσο, σοβαρό και επικείμενο κίνδυνο βλάβης σε βάρος των καταναλωτών, θεσπίζονται ειδικά διοικητικά μέτρα και κυρώσεις, ιδίως σε περίπτωση μη συμμόρφωσης του προμηθευτή και μη ύπαρξης άλλων αποτελεσματικών μέτρων παύσης της παράβασης (άρθρο 28 και 29), και ρυθμίζονται θέματα παραγραφής παραβάσεων σε βάρος καταναλωτών (άρθρο 30). Με το Κεφάλαιο Δ' (άρθρα 31-36) ρυθμίζονται θέματα εποπτείας εφαρμογής των υποχρεώσεων των πιστωτικών ιδρυμάτων κατά τη διαδικασία προδικαστικού συμβιβασμού για τη ρύθμιση οφειλών υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων (άρθρο 31), θεσπίζονται κυρώσεις για παραβάσεις που αφορούν την ενημέρωση των οφειλετών για ληξιπρόθεσμες απαιτήσεις (άρθρο 32), για την παράβαση υποχρεώσεων των εκδοτών ηλεκτρονικού χρήματος (άρθρο 34) και υποχρεώσεων των παρόχων υπηρεσιών πληρωμών (άρθρο 35), όπως και θέματα δημοσιοποίησης των κυρώσεων που επιβάλλονται για την παράβαση των υποχρεώσεων των πιστωτών σε συμβάσεις πίστωσης προς καταναλωτές για ακίνητα τα οποία προορίζονται για κατοικία (άρθρο 36). Επίσης, καθορίζονται μέτρα εφαρμογής των Κανονισμών (ΕΕ) 2021/1230 για τις διασυνοριακές πληρωμές και (ΕΕ) 260/2012 (άρθρο 33). Με το Κεφάλαιο Ε' (άρθρο 37) ορίζονται οι καταργούμενες από το Μέρος Β' του νομοσχεδίου διατάξεις.

Με το Μέρος Γ' (άρθρα 38-49) θεσπίζονται κανόνες για την υποθαλάσσια

παλαίωση οίνων. Σκοπός είναι η «δημιουργία προστιθέμενης αξίας στους οίνους μέσω της παλαίωσής τους, με την καταβύθισή τους στο θαλάσσιο πυθμένα» (άρθρο 38). Αντικείμενο των ρυθμίσεων είναι ιδίως η διαδικασία αδειοδότησης για την υποβρύχια παλαίωση των οίνων, ο καθορισμός της θέσης πόντισης και ο έλεγχος για την επισήμανση των οίνων (άρθρο 39). Στο πλαίσιο αυτό τίθενται οι αναγκαίοι για την εφαρμογή των προτεινόμενων διατάξεων ορισμοί (άρθρο 40), ρυθμίζονται θέματα αδειοδότησης της απλής χρήσης θαλάσσιου βυθού για πόντιση οίνων και οι περιοχές στις οποίες απαγορεύεται (άρθρο 41), θέματα ταξινόμησης των οίνων ως Προστατευόμενης Ονομασίας Προέλευσης (Π.Ο.Π.) και Προστατευόμενης Γεωγραφικής Ένδειξης (Π.Γ.Ε.) (άρθρο 42), διαδικασίας πόντισης (άρθρο 43), ελέγχου και συντήρησης των ποντισμένων κλωβών (άρθρο 44), ανέλκυσης των ποντισμένων οίνων (άρθρο 45), λήξης και ανανέωσης της άδειας πόντισης (άρθρο 46), επισήμανσης των φιαλών μετά την ανέλκυση (άρθρο 47), ίδρυσης περιφερειακών θαλάσσιων πάρκων παλαίωσης οίνων (άρθρο 48), και παρέχονται εξουσιοδοτήσεις για την εφαρμογή των ανωτέρω (άρθρο 49).

Με το Μέρος Δ' (άρθρα 50-55) ρυθμίζονται ζητήματα αδειοδότησης άσκησης οικονομικών δραστηριοτήτων και τροποποιείται ο σχετικός ν. 4442/2016. Συγκεκριμένα, ορίζονται ο σκοπός (άρθρο 50) και το αντικείμενο (άρθρο 51) του Μέρους αυτού, μετατίθεται η προθεσμία έκδοσης των κανονιστικών πράξεων προσδιορισμού των οικονομικών δραστηριοτήτων που εμπίπτουν σε καθεστώς γνωστοποίησης ή έγκρισης λειτουργίας (άρθρο 52), αναριθμείται σε Μ' το Κεφάλαιο ΛΙ' του ν. 4442/2016 (άρθρο 53), προστίθεται Κεφάλαιο ΜΑ', αποτελούμενο από δέκα άρθρα, στον ν. 4442/2016 και τίθεται το πλαίσιο ίδρυσης και λειτουργίας της διαδραστικής ψυχαγωγικής δραστηριότητας «δωμάτια απόδρασης (escape rooms)» (άρθρο 54), και τροποποιείται το Παράρτημα ΙΙ του ν. 4442/2016 (άρθρο 55).

Με το Μέρος Ε' (άρθρα 56-86), το οποίο διαρθρώνεται σε πέντε Κεφάλαια (Α' -Ε'), εισάγονται επιμέρους ρυθμίσεις για την ενίσχυση της έρευνας, της επιχειρηματικότητας και της ανάπτυξης. Ειδικότερα, με το Κεφάλαιο Α' (άρθρα 56-57) ορίζονται ο σκοπός (άρθρο 56) και το αντικείμενο (άρθρο 57) του Μέρους Ε' του νομοσχεδίου. Με το Κεφάλαιο Β' (άρθρα 58-63) προβλέπεται η σύσταση Επιτροπής Ισότητας των Φύλων και Καταπολέμησης των Διακρίσεων σε κάθε ερευνητικό και τεχνολογικό φορέα (άρθρο 58), ιδρύεται Ινστιτούτο Ρομποτικής στο Ερευνητικό Κέντρο «Αθηνά - Ερευνητικό Κέντρο Καινοτομίας στις Τεχνολογίες της Πληροφορίας, των Επικοινωνιών και της Γνώσης» (άρθρο 59), και τροποποιούνται ρυθμίσεις του ν. 4310/2014 ως προς ζητήματα που αφορούν στις συνέπειες της μη υποβολής των εκθέσεων πεπραγμένων και αξιολόγησης της θητείας των διευθυντών των ερευνη-

τικών κέντρων και ινστιτούτων (άρθρο 60), το ωράριο του ειδικού επιστημονικού - τεχνικού προσωπικού των ως άνω ερευνητικών κέντρων και ινστιτούτων (άρθρο 61), την επιβράβευση της συμμετοχής των ερευνητικών και τεχνολογικών φορέων σε ευρωπαϊκά ερευνητικά προγράμματα (άρθρο 62), καθώς και τις ελλείψεις βεβαιώσεις πίστωσης για πράξεις εκλογής, διορισμού, εξέλιξης ή αποζημίωσης λόγω συνταξιοδότησης του ερευνητικού προσωπικού ερευνητικών και τεχνολογικών φορέων (άρθρο 63). Με το Κεφάλαιο Γ' (άρθρα 64-72) ρυθμίζονται ζητήματα εταιρειών και, συγκεκριμένα, τροποποιούνται διατάξεις του ν. 4548/2018 ως προς τις προϋποθέσεις απόκτησης νομικής προσωπικότητας από ενώσεις μετόχων ανωνύμων εταιρειών (άρθρο 64), και του ν. 4919/2022 ως προς την απόδοση Αριθμού Φορολογικού Μητρώου σε υποκαταστήματα αλλοδαπών εταιρειών (άρθρο 65), την εγγραφή των υποκαταστημάτων αλλοδαπών εταιρειών στο μητρώο εργοδοτών του e-ΕΦΚΑ (άρθρο 66), τη μετάπτωση στοιχείων των μητρώων ιδρυμάτων, σωματείων, επιτροπών εράνων και αστικών εταιρειών στο Μητρώο Μη Εμπορικής Δραστηριότητας και το Γενικό Μητρώο Μελών Επιστημονικών Φορέων (άρθρο 68), τα πρόσθετα στοιχεία εμπορικής δημοσιότητας που καταχωρίζονται στο Γενικό Εμπορικό Μητρώο (άρθρο 69), και τη διαγραφή από το Γενικό Εμπορικό Μητρώο μη υποχρέων εγγραφής σε αυτό, όπως και τη μετάπτωση σε αυτό στοιχείων ατομικών επιχειρήσεων και υποκαταστημάτων ημεδαπών επιχειρήσεων (άρθρο 70), διορθώνονται εσφαλμένες παραπομπές (άρθρο 71) και καταργούνται διατάξεις του ν. 4919/2022 (άρθρο 72), και τροποποιείται το άρθρο 33 του ν. 3190/1955, ως προς ζητήματα εξόδου εταιρών σε περίπτωση εκ του νόμου μετατροπής της διάρκειας της Ε.Π.Ε. σε αορίστου χρόνου (άρθρο 67). Με το Κεφάλαιο Δ' (άρθρα 73-77) ρυθμίζονται ζητήματα των επιμελητηρίων με τροποποιήσεις του ν. 4497/2017 και, συγκεκριμένα, η διεξαγωγή της εκλογικής διαδικασίας για τα διοικητικά τους όργανα και ο τρόπος κατανομής των εδρών (άρθρο 73), η σύνθεση των Περιφερειακών Επιμελητηριακών Συμβουλίων (άρθρο 74), η μείωση των τελών που καταβάλλονται υπέρ της Κεντρικής Ένωσης Επιμελητηρίων Ελλάδας από τις Υπηρεσίες Γενικού Εμπορικού Μητρώου των επιμελητηρίων (άρθρο 75), όπως και τα έξοδα παράστασης των μελών των Περιφερειακών Επιμελητηριακών Συμβουλίων (άρθρο 76), και καταργούνται διατάξεις του ν. 4497/2017 (άρθρο 77). Το Κεφάλαιο Ε' (άρθρα 78-86) περιλαμβάνει λοιπές ρυθμίσεις αρμοδιότητας του Υπουργείου Ανάπτυξης και Επενδύσεων. Συγκεκριμένα, τροποποιούνται διατάξεις για την αγωγή που ασκείται συλλογικά από οργανώσεις παραγωγών, εμπόρων και επιχειρήσεων με αίτημα την παράλειψη διατύπωσης και χρήσης καταχρηστικών όρων στις εμπορικές συναλλαγές (άρθρο 78), τη μέγιστη διάρκεια λειτουργίας των πα-

ραδοσιακών εμποροπανηγύρεων (άρθρο 79), τη μεταβίβαση του Κλάδου Μεταλιγνιτικής Αξιοποίησης των Πυρήνων Ζωνών Απολιγνιτοποίησης της Δ.Ε.Η. Α.Ε. (άρθρο 80), την ασφαλή διαχείριση αναλωθέντων καυσίμων και ραδιενεργών αποβλήτων (άρθρο 81), και τη θητεία των προϊσταμένων οργανικών μονάδων της Επιτροπής Ανταγωνισμού που δεν ανήκουν στο προσωπικό της Επιτροπής ή στον δημόσιο τομέα (άρθρο 82), ορίζεται η Επιτροπή Ανταγωνισμού ως εθνική αρμόδια αρχή για την εφαρμογή του Κανονισμού (ΕΕ) 2022/1925 (άρθρο 83), ρυθμίζονται ζητήματα που αφορούν στις αρμοδιότητες ανάθεσης και εκτέλεσης δημοσίων συμβάσεων του Υπουργείου Ανάπτυξης και Επενδύσεων (άρθρο 84) και στη συγκρότηση του Εθνικού Συμβουλίου Τυποποίησης του Εθνικού Συστήματος Υποδομών Ποιότητας (άρθρο 85), παρατείνεται η θητεία του Διοικητικού Συμβουλίου της Παναρκαδικής Ομοσπονδίας Ελλάδος (άρθρο 86) και θεσπίζονται ρυθμίσεις ως προς το δικαίωμα κατάρτισης συνδυασμών στις βουλευτικές εκλογές (άρθρο 87).

Τέλος, με τις διατάξεις του Μέρους ΣΤ΄ (άρθρο 88) ορίζεται η έναρξη ισχύος των διατάξεων του νόμου.

Β. Με το νομοσχέδιο (ιδίως με τα Μέρη Α΄ και Β΄) επέρχονται εκτενείς τροποποιήσεις στον ν. 2251/1994 για την προστασία των καταναλωτών. Σημειώνεται ότι ο ως άνω νόμος είχε κωδικοποιηθεί σε ενιαίο κείμενο με την Υ.Α. 5338/2018 (Β΄ 40/17.1.2018), οπότε, μετά τον ν. 4933/2022 για την ενσωμάτωση της Οδηγίας 2019/2161 και τον παρόντα νόμο, θα απαιτηθεί νέα κωδικοποίηση.

II. Παρατηρήσεις επί του Μέρους Α΄

Α. Όπως αναφέρεται ανωτέρω, με το Μέρος Α΄ του νομοσχεδίου ενσωματώνονται στην ελληνική έννομη τάξη οι διατάξεις της Οδηγίας (ΕΕ) 2020/1828 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 25ης Νοεμβρίου 2020 σχετικά με τις αντιπροσωπευτικές αγωγές για την προστασία των συλλογικών συμφερόντων των καταναλωτών (representative actions directive) και για την κατάργηση της Οδηγίας 2009/22/ΕΚ (4.12.2020 ΕΕ L 409/1), με τις οποίες αντικαταστάθηκε η Οδηγία 2009/22/ΕΚ της 23ης Απριλίου 2009 περί των αγωγών παραλείψεως στον τομέα της προστασίας των συμφερόντων των καταναλωτών. Τα κράτη μέλη θεσπίζουν και δημοσιεύουν έως την 25η Δεκεμβρίου 2022 τις αναγκαίες νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις για να συμμορφωθούν με τις ρυθμίσεις της Οδηγίας 2020/1828 και τις εφαρμόζουν από την 26η Ιουνίου 2023 (άρθρο 24 παρ. 1 εδ. α και β της Οδηγίας).

Συναφώς επισημαίνονται τα εξής: Ο θεσμός της συλλογικής δικαστικής προστασίας προέρχεται ιδίως από τις αγγλοσαξονικές έννομες τάξεις, με α-

ντιπροσωπευτικότερο δείγμα την class action των Η.Π.Α. Ανταποκρίνεται στην ανάγκη προστασίας που γεννάται, όταν οι παραβιάσεις της νομοθεσίας προκαλούν μαζικές ζημιές σε ευρύ κύκλο ζημιωθέντων. Η σκέψη για την καθιέρωση συλλογικής αγωγής σε ενωσιακό επίπεδο είχε ξεκινήσει με την Πράσινη Βίβλο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σχετικά με τα μέσα συλλογικής έννομης προστασίας των καταναλωτών (COM 2008, 794 της 27.11.2008). Ακολούθησε το Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 2ας Φεβρουαρίου 2012 σχετικά με την πορεία προς μία συνεκτική ευρωπαϊκή προσέγγιση της συλλογικής προσφυγής (2013/C 239 E/05) και η Ανακοίνωση της Επιτροπής της 11ης Ιουνίου 2013 «Προς ένα ευρωπαϊκό οριζόντιο πλαίσιο για τα μέσα συλλογικής ένδικης προστασίας», COM (2013), 401 final. Καθοριστικές για τη θεσμοθέτηση της συλλογικής αγωγής στον τομέα της προστασίας του καταναλωτή ήταν οι σύγχρονες τεχνολογικές, αλλά και οικονομικές, εξελίξεις και ιδίως οι συνθήκες της ψηφιακής οικονομίας και της ψηφιακής ενιαίας αγοράς, οι οποίες κατέδειξαν ελλείψεις και κενά των παραδοσιακών συστημάτων ατομικής έννομης προστασίας. Αυτό ήταν το συμπέρασμα της αξιολόγησης της Οδηγίας 2009/22/EK που διενεργήθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, κατά τα έτη 2016 και 2017, με αντικείμενο και άλλες βασικές οδηγίες για την προστασία του καταναλωτή. Το συμπέρασμα αυτό, βάσει του οποίου η Ευρωπαϊκή Επιτροπή διαμόρφωσε τις νομοθετικές της πρωτοβουλίες, αποτυπώθηκε στην Ανακοίνωση της Επιτροπής της 11ης.4.2018, η οποία φέρει τον τίτλο «Νέα συμφωνία για τους Καταναλωτές». Το ένα σκέλος της Νέας Συμφωνίας ήταν το αντικείμενο της μετέπειτα Οδηγίας 2019/2161/ΕΕ. Το δεύτερο ήταν η Οδηγία 2020/1828, για την ολοκλήρωση της οποίας απαιτήθηκαν μακρές διαβουλεύσεις μεταξύ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, προκειμένου να επιτευχθεί συμφωνία. Στην καθιέρωση αντιπροσωπευτικής αγωγής σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης συνέβαλε σημαντικά η υπόθεση "Dieselgate", σύμφωνα με την οποία, κατασκευαστής αυτοκινήτων εγκατέστησε ειδικό λογισμικό στα αυτοκίνητα που παρήγε, ώστε να αλλοιώνει τα πραγματικά αποτελέσματα των εκπομπών ρύπων και να φαίνονται ότι είναι εντός των επιτρεπόμενων ορίων (βλ. αναλυτικά τις Αποφάσεις του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης ΔΕΕ, C-128/20, C-134/20, C-145/20). Όταν απεδείχθη η μαζική αυτή πρακτική, πολλοί καταναλωτές στις έννομες τάξεις του ηπειρωτικού δικαίου δεν μπόρεσαν να ικανοποιηθούν από την αυτοκινητοβιομηχανία, αφενός διότι είχαν μόνο ατομικά μέσα έννομης προστασίας για να επιδιώξουν την αποκατάσταση της ζημίας τους και, αφετέρου, διότι, σε πολλές έννομες τάξεις, ίσχυαν συμβατικά μέσα έννομης προστασίας, τα οποία μπορούσαν να ασκηθούν μόνο κατά του πωλητή του αυτοκινήτου, και όχι κατά του κατα-

σκευαστή. Υπό τα ανωτέρω δεδομένα, ο νομοθέτης της Ευρωπαϊκής Ένωσης προχώρησε στην υιοθέτηση της Οδηγίας 2020/1828, με την οποία θεσμοθετείται ευρωπαϊκός μηχανισμός συλλογικής προστασίας των δικαιωμάτων των καταναλωτών.

Ο μηχανισμός αυτός έχει τα ακόλουθα πλεονεκτήματα: α) Επιτρέπει την επίτευξη οικονομίας κλίμακας σε περίπτωση μαζικών ζημιών, γιατί απαλλάσσει τα δικαστήρια από τον φόρτο μεμονωμένων υποθέσεων και περιορίζει τις δικαστικές δαπάνες των καταναλωτών. Πολύ περισσότερο, μάλιστα, όταν καταλαμβάνει και παραβάσεις με διασυνοριακό χαρακτήρα, π.χ., διότι ο προμηθευτής εδρεύει σε διαφορετικό κράτος μέλος από αυτό στο οποίο διαμένουν οι ζημιωθέντες καταναλωτές ή διότι αφορά διασυνοριακές εμπορικές πρακτικές της ψηφιακής ενιαίας αγοράς. β) Συμβάλλει στην ενίσχυση της ασφάλειας δικαίου, διότι αποτρέπει το ενδεχόμενο έκδοσης αντιφατικών αποφάσεων που θα υπήρχε αν ασκούσαν περισσότερες ατομικές αγωγές. γ) Διευκολύνει την πρόσβαση των καταναλωτών στη δικαιοσύνη, ακόμη και για αξιώσεις μικρής αξίας, η δικαστική επιδίωξη των οποίων σε ατομικό επίπεδο συνήθως δεν είναι οικονομικά συμφέρουσα. Σε αυτές τις περιπτώσεις η περιουσιακή βλάβη κάθε μεμονωμένου ζημιωθέντος καταναλωτή μπορεί να είναι μικρή, όμως το συνολικό όφελος που έχει αποκομίσει ο παραβάτης προμηθευτής είναι σημαντικό. δ) Λειτουργεί ως αποτελεσματικός μηχανισμός ιδιωτικής επιβολής, υπό την έννοια ότι αποτελεί μέσο πίεσης των προμηθευτών για την τήρηση της καταναλωτικής νομοθεσίας με την απειλή της έγερσης συλλογικής αγωγής, π.χ., προς αποζημίωση. Κατά τούτο συμπληρώνει τον αποτρεπτικό σκοπό της επιβολής διοικητικών κυρώσεων στους παραβάτες από τις αρμόδιες εποπτικές αρχές, η οποία συνιστά δημόσια επιβολή (βλ. Γ. Παπαχρήστου, Η Οδηγία 2020/1828/ΕΕ για τις αντιπροσωπευτικές αγωγές, στον Τιμητικό Τόμο για την Καθηγήτρια Γιάννα Καρύμπαλη-Τσίπτσιου, τόμος 2, 2022, σελ. 1333 επ.).

Β. Σύμφωνα με το Προοίμιο της Οδηγίας (σημεία 6-11), οι διαδικαστικοί μηχανισμοί αντιπροσωπευτικών αγωγών που ισχύουν στα κράτη μέλη διαφέρουν μεταξύ τους και προσφέρουν διαφορετικό επίπεδο προστασίας στους καταναλωτές. Επιπλέον, υπάρχουν κράτη μέλη που δεν διαθέτουν ακόμη τέτοιους δικονομικούς μηχανισμούς. Αυτή η κατάσταση αποδυναμώνει τόσο την εμπιστοσύνη των καταναλωτών και των επιχειρήσεων στην ενιαία αγορά, όσο και την ικανότητά τους να δραστηριοποιούνται σε αυτή. Επίσης, προκαλεί στρεβλώσεις στον ανταγωνισμό και παρεμποδίζει την αποτελεσματική εφαρμογή («επιβολή») του ευρωπαϊκού δικαίου στον τομέα της προστασίας του καταναλωτή.

Η Οδηγία 2020/1828 έχει ως στόχο να διασφαλίσει ότι, τόσο σε ευρωπαϊ-

κό όσο και σε εθνικό επίπεδο, υπάρχει στη διάθεση των καταναλωτών «τουλάχιστον ένας διαδικαστικός μηχανισμός αντιπροσωπευτικής αγωγής για απαγορευτικά διατάγματα και για μέτρα επανόρθωσης και/ή αποκατάστασης κατά εμπόρων που παραβαίνουν τις διατάξεις του ενωσιακού δικαίου» (σημείο 7 του Προοιμίου της Οδηγίας). Στόχος της είναι να συμβάλει στη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς και την επίτευξη υψηλού επιπέδου προστασίας των καταναλωτών, παρέχοντας στους νομιμοποιούμενους φορείς, οι οποίοι εκπροσωπούν τα συλλογικά συμφέροντα των καταναλωτών, τη δυνατότητα να ασκούν αντιπροσωπευτικές αγωγές, «τόσο για απαγορευτικά διατάγματα όσο και για μέτρα επανόρθωσης και/ή αποκατάστασης» κατά των προμηθευτών που τα προσβάλλουν (σημείο 8 του Προοιμίου της Οδηγίας). Οι αντιπροσωπευτικές αγωγές θα πρέπει να επιτρέπουν στους καταναλωτές να υπερβαίνουν τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν, όταν ασκούν ατομικές αγωγές, όπως η αβεβαιότητα όσον αφορά τα δικαιώματά τους και τους διαθέσιμους διαδικαστικούς μηχανισμούς, η ψυχολογική απροθυμία ως προς την άσκηση αγωγής και η αρνητική στάθμιση του αναμενόμενου κόστους σε σχέση με τα οφέλη της ατομικής αγωγής. Ωστόσο, για να αποτραπεί η καταχρηστική άσκηση των αντιπροσωπευτικών αγωγών, πρέπει «να αποφεύγεται η επιδίκαση αποζημιώσεων κυρωτικού χαρακτήρα και (...) να οριστούν κανόνες για ορισμένες διαδικαστικές πτυχές, όπως ο ορισμός και η χρηματοδότηση των νομιμοποιούμενων φορέων» (σημείο 10 του Προοιμίου της Οδηγίας).

Ως αντιπροσωπευτική αγωγή νοείται η αγωγή για την προστασία των συλλογικών συμφερόντων των καταναλωτών, η οποία ασκείται από νομιμοποιούμενο φορέα ως ενάγοντα εξ ονόματος καταναλωτών, με σκοπό τη λήψη μέτρων για την παύση ή την απαγόρευση παράνομης συμπεριφοράς των προμηθευτών ή μέτρων επανόρθωσης και/ή αποκατάστασης ή αμφοτέρων (άρθρο 3 παρ. 5 της Οδηγίας, άρθρο 4 του νομοσχεδίου).

Νομιμοποιούμενοι φορείς είναι οι ενώσεις καταναλωτών που έχουν ιδρυθεί σύμφωνα με το άρθρο 10γ που προστίθεται στον ν. 2251/1994 με το άρθρο 5 του παρόντος, οι οποίες έχουν ορισθεί ως νομιμοποιούμενοι φορείς προς άσκηση εγχώριων ή διασυνοριακών αγωγών, με απόφαση του αρμοδίου οργάνου του Υπουργείου Ανάπτυξης, υπό τον όρο ότι: α) Αποδεικνύουν δώδεκα μήνες πραγματικής δημόσιας δραστηριότητας για την προστασία των συμφερόντων των καταναλωτών, πριν από την υποβολή του αιτήματος ορισμού τους, β) δημοσιοποιούν σε απλή και κατανοητή γλώσσα, ιδίως στον ιστότοπό τους, πληροφορίες που τεκμηριώνουν την, τουλάχιστον 12μηνη, λειτουργία τους και γ) έχουν εγγραφεί στο Μητρώο Ενώσεων Καταναλωτών της Γενικής Γραμματείας Εμπορίου.

Το πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας καταλαμβάνει αντιπροσωπευτικές αγωγές που ασκούνται κατά εμπόρων, οι οποίοι παραβιάζουν τις διατάξεις του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης που αναφέρονται στο Παράρτημα Ι. Πρόκειται για 66 Κανονισμούς και Οδηγίες που αφορούν επιμέρους πτυχές της προστασίας των συμφερόντων των καταναλωτών, ανεξαρτήτως εάν οι εν λόγω καταναλωτές «αναφέρονται ως καταναλωτές, ταξιδιώτες, χρήστες, πελάτες, επενδυτές λιανικής, πελάτες λιανικής υποκείμενα των δεδομένων ή ως κάτι άλλο» (σημείο 14 του Προοιμίου της Οδηγίας). Προϋπόθεση είναι να προκύπτει ή να ενδέχεται να προκύψει από τις παραβάσεις αυτές, εγχώριες ή διασυνοριακές, ζημία των συλλογικών συμφερόντων των καταναλωτών (άρθρο 2 της Οδηγίας). Σημειώνεται ότι δεν περιλαμβάνονται στο ανωτέρω Παράρτημα, άρα ούτε στο πεδίο εφαρμογής των αντιπροσωπευτικών αγωγών, κανόνες που αφορούν την προστασία του ελεύθερου ανταγωνισμού. Σύμφωνα με το Προοίμιο της Οδηγίας (σημείο 18), τα κράτη μέλη μπορούν να εφαρμόζουν τις διατάξεις για τις αντιπροσωπευτικές αγωγές και σε τομείς που δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της.

Περαιτέρω, όπως ορίζεται στο άρθρο 1 παρ. 2 της Οδηγίας και επισημαίνεται αναλυτικά στο Προοίμιο της (σημείο 11), οι ρυθμίσεις της δεν πρέπει να αντικαταστήσουν τους υφιστάμενους εθνικούς διαδικαστικούς μηχανισμούς προστασίας των συλλογικών ή ατομικών συμφερόντων των καταναλωτών. Λαμβανομένων υπόψη των νομικών παραδόσεων των κρατών μελών, καταλείπεται στη διακριτική τους ευχέρεια το αν θα εντάξουν τους διαδικαστικούς μηχανισμούς αντιπροσωπευτικών αγωγών που απαιτούνται από την παρούσα οδηγία στο πλαίσιο υφιστάμενου ή μελλοντικού διαδικαστικού μηχανισμού συλλογικών μέτρων παράλειψης ή μέτρων επανόρθωσης και/ή αποκατάστασης ή αν θα τους χρησιμοποιήσουν ως διακριτό διαδικαστικό μηχανισμό, υπό την προϋπόθεση ότι υπάρχει τουλάχιστον ένας εθνικός διαδικαστικός μηχανισμός αντιπροσωπευτικών αγωγών που πληροί τις προϋποθέσεις της ως άνω Οδηγίας. Επίσης, τα κράτη μέλη δεν εμποδίζονται να θεσπίσουν και άλλα διαδικαστικά μέσα για την προστασία των συλλογικών συμφερόντων των καταναλωτών σε εθνικό επίπεδο. Υπό την έννοια αυτή, η Οδηγία 2020/1828 είναι, κατά το πλείστον, οδηγία ελάχιστης εναρμόνισης (Ελ. Αλεξανδρίδου, Οδηγία (ΕΕ) 2020/1828 για τις αντιπροσωπευτικές αγωγές. Κατά πόσο θα βελτιωθεί η προστασία των καταναλωτών της ΕΕ μέσω των νέων δικονομικού δικαίου ρυθμίσεων», στον Τιμητικό Τόμο για την Καθηγήτρια Γιάννα Καρύμπαλη-Τσίπτσιου, τόμος 2, 2022, σελ. 3 επ.).

Σημαντικό ζήτημα για την επιτυχία του θεσμού των αντιπροσωπευτικών αγωγών είναι η χρηματοδότησή τους. Σύμφωνα με το Προοίμιο της Οδηγίας

(σημείο 52), «Οι νομιμοποιούμενοι φορείς θα πρέπει να είναι πλήρως διαφανείς ενώπιον των δικαστηρίων ή των διοικητικών αρχών όσον αφορά την πηγή χρηματοδότησης των δραστηριοτήτων τους εν γένει και όσον αφορά την πηγή των κονδυλίων που υποστηρίζουν συγκεκριμένη αντιπροσωπευτική αγωγή για μέτρα επανόρθωσης και/ή αποκατάστασης». Σκοπός της ρύθμισης είναι να αποφεύγονται πρακτικές καταχρηστικής άσκησης αντιπροσωπευτικών αγωγών ή χρηματοδότησής τους από ανταγωνιστικές επιχειρήσεις. Για τον λόγο αυτόν, ο εθνικός νομοθέτης επέλεξε την απαγόρευση της χρηματοδότησης αντιπροσωπευτικών αγωγών από τρίτους (άρθρο 8 του νομοσχεδίου).

Γ. Στο ελληνικό δίκαιο για την προστασία του καταναλωτή η συλλογική αγωγή θεσμοθετήθηκε ήδη από το 1991, με το άρθρο 26 του ν. 2000/1991. Ακολούθησε το άρθρο 10 παρ. 15 και ιδίως 16 επ. του ν. 2251/1994, σύμφωνα με το οποίο παρέχεται δυνατότητα άσκησης συλλογικής αγωγής σε ενώσεις καταναλωτών υπό τις προϋποθέσεις του νόμου, και, επίσης υπό προϋποθέσεις, σε εμπορικά, βιομηχανικά, βιοτεχνικά και επαγγελματικά επιμελητήρια.

III. Παρατηρήσεις επί των άρθρων

1. Επί του άρθρου 6

Με το άρθρο 4 παρ. 6 και 7 της Οδηγίας παρέχεται στα κράτη μέλη η ευχέρεια: α) Να ορίσουν έναν φορέα ως νομιμοποιούμενο φορέα σε ad hoc βάση, για τον σκοπό της άσκησης συγκεκριμένης εγχώριας αντιπροσωπευτικής αγωγής, κατόπιν αιτήματός του και εφόσον πληροί να κριτήρια ορισμού του ως νομιμοποιούμενου φορέα, όπως αυτά τίθενται στο εθνικό δίκαιο. Η ευχέρεια αυτή υπηρετεί την ανάγκη της ταχείας αντίδρασης, με άσκηση αντιπροσωπευτικής αγωγής. β) Να ορίζουν, κατ' εξαίρεση, δημόσιους φορείς ως νομιμοποιούμενους φορείς για τον σκοπό της άσκησης αντιπροσωπευτικών αγωγών. Συναφώς, επισημαίνεται ότι με τις διατάξεις του νομοσχεδίου δεν γίνεται χρήση των ανωτέρω δύο ευχερειών, χωρίς να διαλαμβάνεται σχετική αιτιολογία στην κατ' άρθρον ανάλυση της αξιολογούμενης ρύθμισης.

2. Επί του άρθρου 7

α) Ένα από τα κεντρικά ζητήματα που αφορά τις αντιπροσωπευτικές αγωγές είναι αν εφαρμόζεται το σύστημα "opt in" ή το σύστημα "opt out": Με το σύστημα "opt in" οι θιγόμενοι καταναλωτές που εκπροσωπούνται στην αντιπροσωπευτική αγωγή πρέπει να έχουν εκφράσει ρητά τη βούλησή τους για

συμμετοχή σε αυτή. Με το σύστημα "opt out", που επικρατεί στην αμερικανική έννομη τάξη (Βλ. Γ. Παπαχρήστου, όπ.π., σελ. 1355), οι θιγόμενοι καταναλωτές συμπεριλαμβάνονται αυτομάτως στην αντιπροσωπευτική αγωγή, εκτός εάν δηλώσουν ότι δεν το επιθυμούν. Η Οδηγία, στο άρθρο 9 παρ. 2, ορίζει ότι, όταν το αίτημα της αντιπροσωπευτικής αγωγής είναι η λήψη μέτρων επανόρθωσης ή/και αποκατάστασης, τα κράτη μέλη θεσπίζουν κανόνες σχετικά με τον τρόπο και το στάδιο της αγωγής, κατά το οποίο οι μεμονωμένοι καταναλωτές τους οποίους αφορά η αγωγή εκφράζουν ρητά ή σιωπηρά τη βούλησή τους, εντός κατάλληλης προθεσμίας από την άσκηση της αγωγής, να εκπροσωπηθούν ή όχι από τον νομιμοποιούμενο φορέα στο πλαίσιο της εν λόγω αγωγής και να δεσμευθούν ή όχι από το αποτέλεσμα της. Παρέχει, δηλαδή, στα κράτη μέλη την ευχέρεια της επιλογής ενός από τα δύο συστήματα. Κατά την παρ. 3 του ίδιου άρθρου, ορίζεται ότι, κατά παρέκκλιση από την παρ. 2, τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι μεμονωμένοι καταναλωτές, οι οποίοι δεν έχουν τη συνήθη διαμονή τους στο κράτος μέλος του δικαστηρίου (ή της διοικητικής αρχής), ενώπιον των οποίων ασκείται η αντιπροσωπευτική αγωγή, υποχρεούνται να εκφράσουν ρητά τη βούλησή τους να εκπροσωπηθούν στην εν λόγω αντιπροσωπευτική αγωγή, ούτως ώστε οι εν λόγω καταναλωτές να δεσμευθούν από το αποτέλεσμα της. Σημειώνεται συναφώς ότι ο εθνικός νομοθέτης έχει επιλέξει, όσον αφορά το αίτημα της λήψης μέτρων επανόρθωσης ή/και αποκατάστασης, το σύστημα "opt in" (άρθρο 10ια παρ. 3 του ν. 2251/1994 που προστίθεται με την προτεινόμενη ρύθμιση), ενώ παρέχεται η δυνατότητα σε μεμονωμένους καταναλωτές να επωφεληθούν και σε μεταγενέστερο χρονικό σημείο ("late opt in"), μετά την έκδοση αμετάκλητης δικαστικής απόφασης, χωρίς να απαιτείται η κατάθεση νέας αγωγής, σύμφωνα με το άρθρο 9 παρ. 6 της Οδηγίας, που ορίζει ότι «Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι ένα μέτρο επανόρθωσης ή/και αποκατάστασης παρέχει στους καταναλωτές τη δυνατότητα να επωφελοούνται από τα μέσα έννομης προστασίας που προβλέπονται από το εν λόγω μέτρο επανόρθωσης και/ή αποκατάστασης χωρίς να είναι αναγκαία η άσκηση ξεχωριστής αγωγής». Όταν το αίτημα της αντιπροσωπευτικής αγωγής είναι η παύση ή η απαγόρευση της παράνομης πρακτικής των προμηθευτών, δεν απαιτείται έκφραση της βούλησης των μεμονωμένων καταναλωτών για εκπροσώπησή τους από τον νομιμοποιούμενο φορέα (άρθρο 10ι παρ. 3 εδ. α του ν. 2251/1994, το οποίο προστίθεται με την προτεινόμενη ρύθμιση). Πάντως, στην περίπτωση που πρόκειται για μεγάλο αριθμό αξιώσεων καταναλωτών των οποίων η ατομική ζημία είναι μικρή, αλλά, λόγω του αριθμού τους, η συνολική αξίωση σε βάρος του προμηθευτή είναι μεγάλη, είναι ευ-

χερρέστερη η ικανοποίηση με την υιοθέτηση του συστήματος "opt out" (Βλ. Ε. Αλεξανδρίδου, όπ.π., σελ. 20).

β) Το άρθρο 11 παρ. 2 της Οδηγίας ορίζει ότι οι συμβιβασμοί ανάμεσα στον νομιμοποιούμενο φορέα και τον προμηθευτή υπόκεινται στον έλεγχο του δικαστηρίου ή της αρμόδιας διοικητικής αρχής. Συγκεκριμένα, «[τ]ο δικαστήριο ή η διοικητική αρχή αξιολογεί εάν πρέπει να αρνηθεί να εγκρίνει ένα διακανονισμό που αντιβαίνει σε διατάξεις εθνικού αναγκαστικού δικαίου ή περιλαμβάνει όρους που δεν μπορούν να εφαρμοστούν, λαμβάνοντα υπόψη τα δικαιώματα και τα συμφέροντα όλων των μερών, και ιδίως εκείνα των ενδιαφερόμενων καταναλωτών». Επίσης, καταλείπει στη διακριτική ευχέρεια των κρατών μελών τη θέσπιση κανόνων που να επιτρέπουν στο δικαστήριο ή τη διοικητική αρχή να αρνείται την έγκριση συμβιβασμού, με το επιχείρημα ότι αυτός είναι καταχρηστικός. Το άρθρο 10ιγ, το οποίο προστίθεται με την προτεινόμενη ρύθμιση στον ν. 2251/1994, ορίζει, στην παράγραφο 2, ότι τυχόν συμβιβασμός μεταξύ του νομιμοποιούμενου φορέα και του προμηθευτή υποβάλλεται προς έγκριση στο δικαστήριο, το οποίο ελέγχει αν παραβιάζονται «τα άρθρα 214 Α έως και 214 Γ του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας ή περιλαμβάνει όρους που δεν μπορούν να εφαρμοστούν, λαμβάνοντας υπόψη τα δικαιώματα και τα συμφέροντα όλων των μερών, ιδίως των καταναλωτών». Στην κατ' άρθρον ανάλυση της αξιολογούμενης ρύθμισης αναφέρεται ότι «Το περιεχόμενο του συμβιβασμού ελέγχεται από το δικαστήριο το οποίο έχει τη δυνατότητα να μην τον εγκρίνει αν είναι καταχρηστικός. Σε περίπτωση μη έγκρισης του συμβιβασμού, η δίκη συνεχίζεται με την κλήση του επιμελότερου διαδίκου». Από τα ανωτέρω συνάγεται η βούληση του εθνικού νομοθέτη να κάνει χρήση της ευχέρειας της Οδηγίας και να επιτρέψει στο δικαστήριο να μην εγκρίνει συμβιβασμό για λόγους καταχρηστικότητας. Ορθότερο θα ήταν, για λόγους σαφήνειας, να συμπεριληφθεί ρητά η καταχρηστικότητα του συμβιβασμού στους λόγους για τους οποίους μπορεί το δικαστήριο να αρνηθεί την έγκρισή του, ώστε να καλύπτεται η βούληση του νομοθέτη, όπως αυτή αποτυπώνεται στην κατ' άρθρον ανάλυση της αξιολογούμενης ρύθμισης, από το γράμμα της διάταξης, εφόσον, μάλιστα, πρόκειται για ζήτημα άσκησης διακριτικής του ευχέρειας.

γ) Οι κατά τα ανωτέρω εγκεκριμένοι συμβιβασμοί είναι δεσμευτικοί για τον νομιμοποιούμενο φορέα, τον προμηθευτή και τους ενδιαφερόμενους μεμονωμένους καταναλωτές. Το άρθρο 10ιγ παρ. 3, που προστίθεται με την προτεινόμενη ρύθμιση στον ν. 2251/1994, κάνει χρήση της διακριτικής ευχέρειας που παρέχει το άρθρο 11 παρ. 4 της Οδηγίας, ορίζοντας ότι μεμονωμένοι καταναλωτές, τους οποίους αφορά ο εγκεκριμένος συμβιβασμός,

μπορούν να αποδεχθούν ή να αρνηθούν να δεσμευθούν από αυτόν «με τη διαδικασία και εντός της προθεσμίας της απόφασης της παρ. 4θ του άρθρου 14». Προφανώς εννοείται εν προκειμένω η απόφαση της παρ. 4 η του άρθρου 14.

3. Επί του άρθρου 8

Με την προτεινόμενη ρύθμιση προστίθεται Κεφάλαιο Ε΄ στο Μέρος Όγδοο του ν. 2251/1994 με αντικείμενο, μεταξύ άλλων, τη χρηματοδότηση των αντιπροσωπευτικών αγωγών και την κατανομή των σχετικών εξόδων.

Σύμφωνα με το άρθρο 10 παρ. 1 της Οδηγίας, καταλείπεται ευχέρεια στα κράτη μέλη να ορίσουν αν η αντιπροσωπευτική αγωγή «χρηματοδοτείται από τρίτο μέρος» ή όχι», και θεσπίζονται κανόνες που αποσκοπούν στο να αποτρέψουν καταχρηστικές πρακτικές σε περίπτωση που επιτρέπεται τέτοια χρηματοδότηση. Ο εθνικός νομοθέτης επιλέγει, με την προτεινόμενη ρύθμιση (προτεινόμενο άρθρο 10ιδ ν. 2251/1994), να μην κάνει χρήση της ευχέρειας αυτής, ορίζοντας ότι «η χρηματοδότηση αντιπροσωπευτικής αγωγής από τρίτα μέρη απαγορεύεται». Από τη ρύθμιση αυτή φαίνεται να συνάγεται – άλλως χρήζει διευκρίνισης από τον νομοθέτη – ότι δεν επιτρέπεται η, συνήθως στην αμερικανική «class action», πρακτική της κατάρτισης συμφωνίας περί αμοιβής επιτυχίας μεταξύ της ομάδας των εναγόντων καταναλωτών και του δικηγόρου ή της δικηγορικής εταιρείας που θα τους εκπροσωπήσει δικαστικά, αναλαμβάνοντας, με τον τρόπο αυτόν, τη «χρηματοδότηση» των σχετικών διαδικασιών. Περαιτέρω, από τον αποκλεισμό της χρηματοδότησης από τρίτον, φαίνεται να συνάγεται – άλλως χρήζει, επίσης, διευκρίνισης από το νομοθέτη – ότι αποκλείονται μορφές έμμεσης χρηματοδότησης, στο πλαίσιο πρωτοβουλιών εταιρικής κοινωνικής ευθύνης ή crowd funding (πληθοχρηματοδότησης).

4. Επί του άρθρου 12

Μετά τον αριθμό «31» του καταλόγου διατάξεων του Παραρτήματος II που προστίθεται με την προτεινόμενη παράγραφο 2 στον ν. 2251/1994, πρέπει να τεθεί ο αριθμός «32», αντί του εκ παραδρομής αναγραφόμενου αριθμού «312».

5. Επί του άρθρου 22

Η προτεινόμενη διάταξη αντικαθιστά το γ΄ εδάφιο της παρ. 1 του άρθρου 74 του ν. 4537/2018, που αφορά την ευθύνη του πληρωτή για μη εγκεκριμένες πράξεις πληρωμής (άρθρο 74 της Οδηγίας 2015/2366), και συμπληρώνει

περαιτέρω τη σχετική ρύθμιση ορίζοντας ότι «Ο πληρωτής ευθύνεται για όλες τις ζημιές που σχετίζονται με κάθε μη εγκεκριμένη πράξη πληρωμής, που προξένησε από δόλο, καθώς για τη με δόλο αθέτηση των υποχρεώσεών του, σύμφωνα με το άρθρο 69. Στις περιπτώσεις αυτές, δεν ισχύει το ανώτατο ποσό που αναφέρεται στο πρώτο εδάφιο της παρούσας παραγράφου. Αν ο πληρωτής είναι καταναλωτής και εφόσον οι ζημιές οφείλονται σε βαριά αμέλεια, ευθύνεται μέχρι του ανώτατου ποσού των χιλίων (1.000) ευρώ, λαμβάνοντας υπόψη ιδίως τη φύση των εξατομικευμένων διαπιστευτηρίων ασφαλείας και τις ειδικότερες περιστάσεις υπό τις οποίες το μέσο πληρωμής απωλέσθη, εκλάπη ή υπεξαιρέθηκε. Το τέταρτο εδάφιο δεν εφαρμόζεται, αν ο πάροχος αποδείξει ότι διαθέτει και εφαρμόζει πρόσθετους και πιο εξελιγμένους μηχανισμούς ελέγχου των συναλλαγών, από αυτούς που εφαρμόζει για την ισχυρή ταυτοποίηση των συναλλαγών, για συναλλαγές που μπορούν να προκαλέσουν ζημία άνω των χιλίων (1.000) ευρώ, όπως ιδίως μηχανισμούς ελέγχου που αξιοποιούν τεχνολογίες τεχνητής νοημοσύνης». Σύμφωνα με την κατ' άρθρο ανάλυση της αξιολογούμενης ρύθμισης: «Με το προτεινόμενο άρθρο σκοπείται η προστασία του καταναλωτή σε περίπτωση «phishing», δηλαδή πρακτικών εξαπάτησης (με πλαστές ιστοσελίδες, ηλεκτρονικά μηνύματα ή ειδοποιήσεις), με τις οποίες οι δράστες πληροφορούνται ή υφαρπάζουν τους μυστικούς κωδικούς («PIN», «TAN») των καταναλωτών για διαδικτυακές συναλλαγές και μεταφορές χρημάτων. Το πέμπτο εδάφιο της παρ. 1 του άρθρου 74 της Οδηγίας (ΕΕ) 2015/2366 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 25ης Νοεμβρίου 2015 «σχετικά με υπηρεσίες πληρωμών στην εσωτερική αγορά, την τροποποίηση των οδηγιών 2002/65/ΕΚ, 2009/110/ΕΚ και 2013/36/ΕΕ και του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1093/2010 και την κατάργηση της οδηγίας 2007/64/ΕΚ» (L 337) επιτρέπει στα κράτη-μέλη να περιορίσουν το όριο της ευθύνης του πληρωτή σε περίπτωση που δεν υφίσταται δόλος/πρόθεση, καθιστώντας δυνατό τον νομοθετικό περιορισμό της ευθύνης του πληρωτή σε περίπτωση βαριάς αμέλειας, το οποίο ωστόσο δεν επιλέχθηκε στον ν. 4537/2018 (Α' 84). Λαμβάνοντας υπόψη την εμπειρία άλλων κρατών που έχουν προβλέψει νομοθετικό ποσοτικό περιορισμό της ευθύνης του καταναλωτή σε περίπτωση βαριάς αμέλειας (Σουηδία, Δανία και Νορβηγία), αλλά και την ανάγκη προστασίας του καταναλωτικού κοινού, ενόψει της έκτασης του φαινομένου «phishing», κρίνεται απαραίτητη πλέον η εισαγωγή της προτεινόμενης διάταξης. Σημειώνεται ότι, σε κάθε περίπτωση, το καθήκον επιμέλειας του παρόχου επιτάσσει την υποχρέωση συνεπούς εποπτείας και ασφάλειας στο σύστημα και το λογαριασμό για τη διασφάλιση των συναλλαγών. Αν ο πάροχος έχει εφαρ-

μόσει μέτρα αυξημένης ασφάλειας και προσοχής, τα οποία είναι υπέρτερα από αυτά που απαιτούνται από τις διατάξεις για την ισχυρή ταυτοποίηση των συναλλαγών, τότε, κατ' εξαίρεση, δεν εφαρμόζεται ο προτεινόμενος περιορισμός της ευθύνης του παρόχου σε περίπτωση βαριάς αμέλειας».

Όπως προκύπτει από τα ανωτέρω, ο πληρωτής ευθύνεται για κάθε ζημία που συνδέεται αιτιωδώς με τη μη εγκεκριμένη πράξη πληρωμής, όταν αυτή οφείλεται είτε σε δόλια πράξη του είτε σε δόλια αθέτηση των υποχρεώσεών του, όπως αυτές ορίζονται στο άρθρο 69 του ν. 4537/2018 (ιδίως παράβαση της υποχρέωσής του να ειδοποιεί χωρίς υπαίτια καθυστέρηση, τον πάροχο υπηρεσιών πληρωμών, π.χ., πιστωτικό ίδρυμα, ή τον φορέα που αυτός ορίζει, μόλις αντιληφθεί κλοπή, απώλεια, υπεξαίρεση του μέσου πληρωμών ή μη εγκεκριμένη χρήση του, μη λήψη εύλογων μέτρων για την ασφαλή φύλαξη των εξατομικευμένων διαπιστευτηρίων ασφαλείας του, π.χ., μυστικός κωδικός). Αν ο πληρωτής είναι καταναλωτής, και εφόσον η ζημία του οφείλεται σε βαριά αμέλειά του, η ευθύνη του περιορίζεται ποσοτικά έως το ποσό των 1.000 ευρώ, αφού ληφθούν υπόψη τα δεδομένα της συγκεκριμένης περίπτωσης και, κυρίως, οι ειδικότερες περιστάσεις υπό τις οποίες κλάπηκε, απολέστηκε ή υπεξαιρέθηκε και η φύση των εξατομικευμένων διαπιστευτηρίων ασφαλείας, και, συνακόλουθα, η ζημία επιμερίζεται ανάμεσα στον καταναλωτή και το πιστωτικό ίδρυμα και δεν βαρύνει εξολοκλήρου τον καταναλωτή. Ο ποσοτικός περιορισμός της ευθύνης του καταναλωτή δεν ισχύει, άρα ο καταναλωτής φέρει το σύνολο της ζημίας που υπέστη, αν ο πάροχος, π.χ. πιστωτικό ίδρυμα, αποδείξει ότι διαθέτει και εφαρμόζει «πρόσθετους και πιο εξελιγμένους μηχανισμούς ελέγχου των συναλλαγών, από αυτούς που εφαρμόζει για την ισχυρή ταυτοποίηση των συναλλαγών, για συναλλαγές που μπορούν να προκαλέσουν ζημία άνω των 1.000 ευρώ, όπως ιδίως μηχανισμούς ελέγχου που αξιοποιούν τεχνολογίες τεχνητής νοημοσύνης».

Συναφώς παρατηρείται ότι η φράση «πρόσθετους και πιο εξελιγμένους μηχανισμούς ελέγχου των συναλλαγών, από αυτούς που μπορούν να προκαλέσουν ζημία άνω των 1.000 ευρώ, όπως ιδίως μηχανισμούς ελέγχου που αξιοποιούν τεχνολογίες τεχνητής νοημοσύνης» χρήζει, ενδεχομένως, αποσαφήνισης και συγκεκριμενοποίησης, δεδομένου ότι εισάγει λόγο απαλλαγής του πιστωτικού ιδρύματος από την ευθύνη του έναντι του βαρέως αμελούς καταναλωτή. Εξ άλλου, στην πράξη, το ζήτημα θα αχθεί σε δικαστική κρίση στην οποία, καταρχήν, θα κριθεί από το δικαστήριο: α) Αν ο καταναλωτής ήταν εν προκειμένω επιμελής ή αμελής, β) αν τα μέτρα που ελήφθησαν από το πιστωτικό ίδρυμα συνιστούν ή όχι πρόσθετους και πιο εξελιγμένους

μηχανισμούς ελέγχου των συναλλαγών, από αυτούς που το πιστωτικό ίδρυμα εφαρμόζει για την ισχυρή ταυτοποίηση των συναλλαγών, ως προς συναλλαγές που μπορούν να προκαλέσουν ζημία άνω των χιλίων (1.000) ευρώ, όπως ιδίως μηχανισμούς ελέγχου που αξιοποιούν τεχνολογίες τεχνητής νοημοσύνης (ζήτημα που πρέπει να αποδείξει το πιστωτικό ίδρυμα, με τεκμήρια, τις εσωτερικές διαδικασίες που ακολούθησε εν προκειμένω) αλλά και γ) στο πλαίσιο των μέτρων που ορίζει η σχετική νομοθεσία, και ιδίως η Οδηγία 2015/2366/ΕΕ, αν τα υπό κρίση μέτρα ήταν επαρκή και πρόσφορα για την αποτροπή του συγκεκριμένου κινδύνου ζημίας, κατά τη συνήθη πορεία των πραγμάτων, τηρουμένων των αρχών της αναλογικότητας και της προστασίας των οικονομικών συμφερόντων του ασθενέστερου αντισυμβαλλομένου του, που είναι εν προκειμένω ο καταναλωτής, όπως επιβάλλεται από την αναγκαστικού δικαίου αρχή της καλής πίστης (ΑΚ 288), λαμβανομένων υπόψη και των συναλλακτικών ηθών.

6. Επί του άρθρου 49

Η προτεινόμενη παράγραφος 2 αναφέρεται, πιθανόν εκ παραδρομής, στο «ελάχιστο τέλος απλής χρήσης θαλάσσιου πυθμένα της παρ. 10 του άρθρου 41». Εν προκειμένω, εννοείται μάλλον η παρ. 5 του άρθρου 41 του παρόντος, η οποία αφορά σε τέλος που καταβάλλεται στο Δημόσιο Ταμείο από τον αιτούντα την άδεια απλής χρήσης θαλάσσιου βυθού για πόντιση οίνων.

7. Επί του άρθρου 69

Σύμφωνα με την εισαγωγική ρύθμιση της παραγράφου 2, «[σ]την παρ. 1 του άρθρου 35 του ν. 4919/2022, περί στοιχείων που καταχωρίζουν και δημοσιεύουν οι κεφαλαιουχικές εταιρείες στο Γ.Ε.ΜΗ., τροποποιείται το πρώτο εδάφιο ως προς τη διεύρυνση του πεδίου εφαρμογής της και η παρ. 1 διαμορφώνεται ως εξής:».

Ως προς την αναφορά σε διεύρυνση του πεδίου εφαρμογής της παραγράφου 1 του άρθρου 35 του ν. 4919/2022, επισημαίνεται ότι, με την προτεινόμενη ρύθμιση, να μεν διευρύνεται το πεδίο εφαρμογής της, καθώς σε αυτό εντάσσεται, εκ των νομικών προσώπων της περίπτωσης δ' του άρθρου 16 παρ. 1 του ν. 4919/2022, η ετερόρρυθμη κατά μετοχές εταιρεία, πλην όμως, ταυτόχρονα, αυτό περιορίζεται, καθώς αφαιρούνται τα νομικά πρόσωπα της περίπτωσης στ' του ως άνω άρθρου 16 παρ. 1 του ν. 4919/2022 (Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση και Συνεταιρισμός Εργαζομένων του ν. 4430/2016).

8. Επί του άρθρου 70

Με την προτεινόμενη ρύθμιση, μεταξύ άλλων, προστίθεται νέο εδάφιο στις μεταβατικές διατάξεις του άρθρου 58 παρ. 3 του ν. 4919/2022. Δεδομένου ότι το ρυθμιστικό περιεχόμενο της νέας διάταξης δεν είναι απολύτως συναφές προς αυτό της παραγράφου 3, στην οποία εντάσσεται νομοτεχνικά, θα ήταν προτιμότερο να αποτελέσει αυτοτελή νέα παράγραφο του ως άνω άρθρου 58 του ν. 4919/2022.

9. Επί του άρθρου 71

Με το άρθρο αυτό επέρχονται νομοτεχνικές διορθώσεις στον ν. 4919/2022, που αφορούν εσωτερικές παραπομπές στις επιμέρους διατάξεις του. Ενδεχομένως, σε αυτές θα μπορούσε να περιληφθεί και η παραπομπή του άρθρου 52 παρ. 2 προς την παράγραφο 18 του άρθρου 57, όπως αναφέρεται, αντί της ορθής, που είναι η παράγραφος 19.

10. Επί του άρθρου 80

Με το άρθρο 80 τροποποιείται το άρθρο 28 του ν. 4872/2021, το οποίο ρυθμίζει ζητήματα μεταβίβασης του Κλάδου Μεταλιγνιτικής Αξιοποίησης των Πυρήνων Ζωνών Απολιγνιτοποίησης (Ζ.ΑΠ.) της Δ.Ε.Η. Α.Ε., και, μεταξύ άλλων, προστίθενται διατάξεις που θεσπίζουν φορολογικές απαλλαγές και ειδικές ρυθμίσεις φορολογίας εισοδήματος (βλ., κυρίως, εσωτερικές παραγράφους 7 και 9 της προτεινόμενης ρύθμισης).

Επισημαίνεται ότι οι εν λόγω ρυθμίσεις, οι οποίες εφαρμόζονται επιλεκτικά στις συμμετέχουσες στην ανωτέρω μεταβίβαση (απόσχιση) κλάδου επιχειρήσεις, κατά το μέτρο που εισάγουν εξαίρεση από τις γενικές διατάξεις του Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος, συνιστούν, υπό προϋποθέσεις, κρατική ενίσχυση, η οποία πρέπει να γνωστοποιηθεί στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, σύμφωνα με το άρθρο 108 παρ. 3 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και τον Κανονισμό (ΕΕ) 2015/1589.

11. Επί του άρθρου 87

Α. Σύμφωνα με το άρθρο 29 παρ. 1 του Συντάγματος, «Έλληνες πολίτες που έχουν το εκλογικό δικαίωμα μπορούν ελεύθερα να ιδρύουν και να συμμετέχουν σε πολιτικά κόμματα, που η οργάνωση και η δράση τους οφείλει να εξυπηρετεί την ελεύθερη λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος». Στοιχείο της ελεύθερης λειτουργίας του πολιτεύματος και του πολυκομματι-

σμού είναι ότι ο τρόπος με τον οποίο τα πολιτικά κόμματα υπηρετούν την ελεύθερη λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος, ο οποίος διαμορφώνεται από τους φορείς τους, αξιολογείται, προεχόντως, από τον λαό. Κατά την κρατούσα, εξ άλλου, θέση, δεν είναι επιτρεπτή η διάλυση πολιτικού κόμματος που έχει νομίμως ιδρυθεί (ΑΠ 590/2009).

Τα κόμματα εισέρχονται και λειτουργούν τόσο στην πολιτική κοινωνία όσο και στο πολιτειακό επίπεδο σχηματισμού της κρατικής θέλησης, η οποία υπόκειται στην αρχή της συνταγματικής νομιμότητας. Βασική πύλη εισόδου στο πολιτειακό επίπεδο είναι η συμμετοχή στις εθνικές εκλογές για την ανάδειξη της Βουλής, που αποτελεί το κατεξοχήν αντιπροσωπευτικό σώμα, του οποίου οι εξουσίες πηγάζουν από τον λαό, υπάρχουν υπέρ αυτού και του έθνους και ασκούνται όπως ορίζει το Σύνταγμα (άρθρο 1 παρ. 3 Σ). Έτσι, π.χ., οι βουλευτές, πριν από την ανάληψη των καθηκόντων τους, δίδουν όρκο πίστης στην πατρίδα και το δημοκρατικό πολίτευμα (άρθρο 59 παρ. 1 Σ). Εξ άλλου, η Πολιτεία υποχρεούται να διασφαλίζει, σε κάθε περίπτωση, την ελεύθερη και ανόθευτη εκδήλωση της λαϊκής θέλησης ως έκφρασης της λαϊκής κυριαρχίας (άρθρο 52 Σ).

Στο πλαίσιο των ανωτέρω και των σχετικών προς αυτές συνταγματικών ρυθμίσεων, ο νόμος 4804/2021 όρισε, στο άρθρο 93 (ρύθμιση που έχει ενσωματωθεί στο άρθρο 32 παρ. 1 του π.δ. 26/2012), ότι «[δ]ικαίωμα κατάρτισης συνδυασμού ενός ή περισσότερων πολιτικών κομμάτων έχουν όσα πολιτικά κόμματα: α) ιδρύθηκαν νόμιμα, και β) ο πρόεδρος, ο γενικός γραμματέας, τα μέλη της διοικούσας επιτροπής και ο νόμιμος εκπρόσωπ[ός] [τους] δεν έχουν καταδικασθεί: βα) σε κάθειρξη για τα αδικήματα των κεφαλαίων 1-6 του Δεύτερου Βιβλίου του Ποινικού Κώδικα ή ββ) σε οποιαδήποτε ποινή για εγκλήματα του Στρατιωτικού Ποινικού Κώδικα που επισείουν την ποινή της ισόβιας κάθειρξης ή βγ) σε ισόβια κάθειρξη για κάθε άλλο αδίκημα. Η αποστέρηση του δικαιώματος κατάρτισης συνδυασμών, σύμφωνα με την παρούσα περίπτωση, ισχύει για τη χρονική διάρκεια της επιβληθείσας ποινής. Το χρονικό διάστημα αποστέρησης του δικαιώματος κατάρτισης συνδυασμών υπολογίζεται από την επομένη της ημέρας της οριστικής καταδικαστικής απόφασης. Η έκτιση ή μη της ποινής ή η παραγραφή αυτής δεν ασκεί επιρροή στον υπολογισμό του ανωτέρω χρονικού διαστήματος».

Κατά το άρθρο 55 παρ. 1 του Συντάγματος, πολίτης δεν μπορεί να στερηθεί το δικαίωμα του εκλέγεσθαι παρά μόνο αν έχει στερηθεί του δικαιώματος του εκλέγειν και δεν διαθέτει το νόμιμο όριο ηλικίας. Του δικαιώματος του εκλέγειν στερείται πολίτης, μεταξύ άλλων, συνεπεία ποινικής καταδίκης

για ορισμένα εγκλήματα, η οποία έχει καταστεί αμετάκλητη. Η στέρηση από πολίτη του δικαιώματος του εκλέγεσθαι και η στέρηση, κατ' εφαρμογήν του νόμου, από κόμμα δικαιωμάτων του σχετιζόμενων με τη συμμετοχή του στην εθνική αντιπροσωπεία τυγχάνουν, ως διαφορετικές νομικές καταστάσεις, διαφορετικής νομικής αντιμετώπισης. Στη δεύτερη περίπτωση, αντικειμενικά δεδομένα, όπως, π.χ., καταδικαστικές αποφάσεις συγκεκριμένων προσώπων για εγκλήματα που ενέχουν ιδιάζουσα πολιτειακή απαξία και τιμωρούνται με αντίστοιχες ποινές, επιφέρουν ως συνέπεια, όσον αφορά τα πολιτικά κόμματα, π.χ., την αναστολή χρηματοδότησής τους (πβλ. και Ολ-ΣτΕ 518/2015, σκ. 9, όπου αναφέρονται και τα εξής: «[ό]πως έχει κριθεί, το Σύνταγμα δεν αποκλείει τη θέσπιση με νόμο προϋποθέσεων για την παροχή κρατικής οικονομικής ενίσχυσης των κομμάτων, εφ' όσον αυτές στηρίζονται σε κριτήρια αντικειμενικά και πρόσφορα για την εξυπηρέτηση του επιδιωκόμενου σκοπού, ο οποίος συνάπτεται με την ύπαρξη κομμάτων που αντιπροσωπεύουν εν ενεργεία πολιτικές δυνάμεις, των οποίων η παρουσία στην πολιτική σκηνή είναι έκδηλη (ΣΕ 1862/85 Ολ., 993/88 Ολ., 1116/90, 2285/94, 3770/11, 3869/14). Περαιτέρω, δύναται ο νομοθέτης, μέσα στα πλαίσια της αρχής της αναλογικότητας και του σεβασμού του δικαιώματος παροχής εννόμου προστασίας κατά το άρθρ. 20 παρ. 1 του Συντάγματος, να θεσπίζει αρνητικές προϋποθέσεις, οι οποίες κωλύουν την παροχή κρατικής οικονομικής ενίσχυσης, όχι μόνο για λόγους αφορώντες τη διαχείριση της ενίσχυσης αυτής εκ μέρους του δικαιούχου κόμματος (άρθρα 23 και 24 του Ν. 3023/2002), αλλά και για λόγους ουσιαστικούς, συναρτώμενους προς την εν γένει δράση αυτού, η οποία, κατά το άρθρο 29 παρ. 1 του Συντάγματος οφείλει να εξυπηρετεί την ελεύθερη λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος. Η ενδεχόμενη εμπλοκή μελών της ηγεσίας πολιτικού κόμματος, τα οποία, δεδομένης της φύσεως αυτού ως νομικού προσώπου, (άρ. 29 παρ. 6 ν. 3023/2002) προδήλως καθορίζουν σε μεγάλο βαθμό τη δράση του, σε εγκληματικές ενέργειες των άρθρων 187 και 187 Α του Ποινικού Κώδικα, αποτελεί, εν όψει της φύσεως των αδικημάτων και της συνάρτησής τους προς την ομαλή λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος, σοβαρό λόγο, ο οποίος καθιστά συνταγματικώς ανεκτή την αναστολή της κρατικής οικονομικής ενίσχυσης προς το εν λόγω πολιτικό κόμμα, δεδομένου μάλιστα ότι, κατά τα προεκτεθέντα, η αναστολή έχει προσωρινό χαρακτήρα, μέχρις ότου αποφανθούν αμετάκλητα τα κατά το Σύνταγμα αρμόδια ποινικά δικαστήρια, η δε επιβολή της δύναται να αμφισβητηθεί με αίτηση ακυρώσεως ενώπιον του ΣτΕ»).

Β. Με το προτεινόμενο άρθρο 87, η περίπτωση (β) του άρθρου 32 παρ. 1 π.δ. 26/2012 διευρύνεται, ώστε να καταλαμβάνει και την περίπτωση που η εν λόγω τυχόν καταδίκη αφορά όχι μόνο την καταστατική, αλλά και την πραγματική ηγεσία κόμματος. Έννοια την οποία η προτεινόμενη ρύθμιση προσδιορίζει.

Σημειωτέον ότι ήδη το άρθρο 7Α παρ. 1 του ν. 3023/2002 (προστέθηκε στον ν. 3023/2002 με το άρθρο 23 του ν. 4203/2013, ΦΕΚ Α΄ 235/01.11.2013) περιλαμβάνει την «πραγματική διεύθυνση κόμματος» μεταξύ των ιδιοτήτων των προσώπων, δίωξη και επιβολή προσωρινής κράτησης σε βάρος των οποίων άγει σε αναστολή χρηματοδότησης του οικείου κόμματος: «[σ]ε περίπτωση άσκησης δίωξης και επιβολής προσωρινής κράτησης κατά το άρθρο 282 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, κατά του αρχηγού κόμματος ή του προέδρου κοινοβουλευτικής ομάδας ή εκείνου που ασκεί την πραγματική διεύθυνση κόμματος ή κατά περισσοτέρων του ενός πέμπτου των βουλευτών ή του ενός πέμπτου των ευρωβουλευτών ή του ενός πέμπτου των μελών του κεντρικού οργάνου διοίκησης κόμματος ή συνασπισμού κομμάτων, σύμφωνα με το καταστατικό τους, για τα εγκλήματα των άρθρων 187 και 187Α του Ποινικού Κώδικα, αναστέλλεται κάθε είδους κρατική χρηματοδότηση και οικονομική ενίσχυση μετά από απόφαση της Βουλής με ονομαστική ψηφοφορία και την απόλυτη πλειοψηφία του όλου αριθμού των βουλευτών. Η αναστολή μπορεί να επιβληθεί εφόσον οι πράξεις των ως άνω φυσικών προσώπων τελέσθηκαν στο πλαίσιο δράσης του κόμματος στο οποίο ανήκουν ή στο όνομα αυτού».

Περαιτέρω, με το προτεινόμενο άρθρο 87 εισάγεται στο άρθρο 32 παρ. 1 του π.δ. 26/2012 νέα περίπτωση (γ), με την οποία προστίθεται ως προϋπόθεση για την κατάρτιση συνδυασμών, το πολιτικό κόμμα να υπηρετεί την ελεύθερη λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος. Για τη σχετική αξιολόγηση, λαμβάνεται υπόψη η τυχόν καταδίκη υποψηφίων βουλευτών, ιδρυτικών μελών ή διατελεσάντων προέδρων για τα αναφερόμενα στην προτεινόμενη ρύθμιση αδικήματα, προβλέπεται δε ότι η συνδρομή των οικείων προϋποθέσεων ελέγχεται αυτεπάγγελα από το Α΄ Τμήμα (και δη το Α1 Τμήμα, κατά το άρθρο 12 παρ. 1 του ν. 4954/2022) του Αρείου Πάγου.

Επειδή, όπως προκύπτει από τον δηλούμενο σκοπό της προτεινόμενης ρύθμισης, η περίπτωση (γ) καταλαμβάνει πολιτικά κόμματα των οποίων η δράση ηγετικών μελών δεν υπηρετεί την ελεύθερη λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος (βλ. σελ. 4-5 της σχετικής Τροπολογίας με αριθμό κατ.

1570/149/2.2.2023), ευνόητο είναι ότι ο Άρειος Πάγος δεν καλείται να εκφέρει θετική κρίση περιέχουσα αξιολογήσεις ανήκουσες στην ελεύθερη δημόσια σφαίρα, προκειμένου να διαπιστώσει αν πολιτικό κόμμα εξυπηρετεί το δημοκρατικό πολίτευμα, αλλά αν σε συγκεκριμένη περίπτωση συντρέχουν λόγοι, αναγόμενοι στη δράση προσώπων που έχουν καταδικασθεί για τα ανωτέρω αδικήματα και στις αντίστοιχες ποινές, βάσει των οποίων συνάγεται ότι η δράση πολιτικού κόμματος υπονομεύει ή αντιστρατεύεται την ελεύθερη λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος και, επομένως, δεν είναι συμβατή με αυτή. Σημείο το οποίο χρήζει ανάλογης αποτύπωσης στο κείμενο του νόμου, ενόψει οριοθέτησης της σχετικής δικανικής κρίσης.

Επισημαίνεται, ακόμη, ότι, στην περίπτωση του στοιχείου (β), προϋπόθεση του δικαιώματος κατάρτισης συνδυασμών κόμματος είναι η απουσία καταδίκης σε οποιονδήποτε βαθμό για τα οικεία αδικήματα, και ότι στην περίπτωση του στοιχείου (γ), για την αξιολόγηση της συνδρομής της προϋπόθεσης μη εναντίωσης (κατ' ορθή απόδοση του νοήματος της εν λόγω προϋπόθεσης) στην ελεύθερη λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος, «λαμβάνεται υπ' όψιν η καταδίκη σε οποιονδήποτε βαθμό υποψηφίων βουλευτών κ.λπ.».

Το κρίσιμο στοιχείο, εν προκειμένω, δεν είναι η προσωπική απαξία όσων έχουν διαπράξει τα ως άνω εγκλήματα και έχουν καταδικασθεί για αυτά, αλλά το ότι πολιτικά κόμματα καταρτίζουν διά των εν λόγω προσώπων ή περιλαμβάνουν στους συνδυασμούς τους πρόσωπα που καλούνται, εκλεγόμενα, ενώ έχουν καταδικασθεί για εγκλήματα με πολιτειακή απαξία, να συμπράξουν στη λειτουργία του πολιτεύματος. Επομένως, η καταδίκη τους για αδικήματα με πολιτειακή απαξία, και στις ως άνω ποινές, θεμελιώνει ενδεχόμενη κρίση του Δικαστηρίου περί εναντίωσης πολιτικού κόμματος στην ελεύθερη λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος. Στο πλαίσιο αυτό θα έπρεπε και να επιβεβαιωθεί ο κατάλογος των εν λόγω εγκλημάτων ως εγκλημάτων ενεχόντων πολιτειακή απαξία.

Γ. Επίσης, επειδή η κρίση περί πραγματικής ηγεσίας στην περίπτωση (β), όπως και η κρίση περί συνδρομής της περίπτωσης (γ), προϋποθέτουν εκτίμηση περί πραγμάτων, η προτεινόμενη ρύθμιση ορίζει ότι πολιτικά κόμματα και εκλογείς έχουν το δικαίωμα υποβολής υπομνήματος με στοιχεία τεκμηρίωσης. Προς τον σκοπό διασφάλισης του δικαιώματος αμύνης κόμματος στο οποίο προσάπτεται ότι δεν πληροί τις εν λόγω ουσιαστικές προϋποθέ-

σεις, θα ήταν πρόσφορο να προβλέπεται διαδικασία γνωστοποίησης των υπομνημάτων που έχουν κατατεθεί και, αντίστοιχα, να παρέχεται δυνατότητα αντίκρουσής τους.

Επισημαίνεται, περαιτέρω, ότι τα χρονικά όρια εντός των οποίων ενεργεί το Δικαστήριο είναι ιδιαίτερος στενά, αν όχι ασφυκτικά (βλ. άρθρο 35 παρ. 1 του π.δ. 26/2012). Και ότι, κατά συνέπεια, θα έπρεπε, υπό το φως της νέας ρύθμισης, να διευρυνθούν τόσο προς διευκόλυνση των κομμάτων όσο και, κυρίως, της δικανικής κρίσης.

Αθήνα, 7 Φεβρουαρίου 2023

Οι Εισηγητές
Αθηνά Κοντογιάννη
Νικόλαος Παπασπύρου
Αναπληρωτής Καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών
Επιστημονικοί Συνεργάτες
Γεώργιος Φωτόπουλος
Ειδικός Επιστημονικός Συνεργάτης

Ο Προϊστάμενος του Α΄ Τμήματος
Νομοτεχνικής Επεξεργασίας
Ξενοφών Παπαρρηγόπουλος
Αναπληρωτής Καθηγητής
του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου

Ο Προϊστάμενος της Β΄ Διεύθυνσης
Επιστημονικών Μελετών
Αστέρης Πλιάκος
Καθηγητής του Οικονομικού
Πανεπιστημίου Αθηνών

Ο Πρόεδρος του Επιστημονικού Συμβουλίου
Κώστας Μαυριάς
Ομότιμος Καθηγητής της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών